

Quickscan Bibob: de basis op orde

Gemeente Waadhoeke

November 2025

Inleiding

Deze quickscan laat zien hoe de gemeente ervoor staat in de uitoefening van de Bibob-taak en wat nodig is om daarin de basis verder op orde te brengen. Hieronder schetsen we kort de aanleiding, het doel en de context van deze quickscan.

Over het onderzoek 'Bibob: de basis op orde'

Ondanks de gevoelde urgentie om Bibob in te zetten in de bestuurlijke aanpak van ondermijning, lukt het veel gemeenten nog niet om het instrument en het toepassingsbereik daarvan optimaal te benutten. We zien dat gemeenten overal in het land tegen vergelijkbare knelpunten aanlopen, waaronder een tekort aan capaciteit, expertise en ervaring voor het uitvoeren van onderzoeken. Maar ook het goed inregelen van de Bibob-taak binnen de organisatie blijkt een uitdaging, bijvoorbeeld door een gebrek aan bewustwording op de juiste plekken. Effectieve inzet van het Bibob-instrument vraagt dat gemeenten 'de basis op orde' brengen. In opdracht van de provincie Fryslân en samen met de Friese gemeenten onderzochten wij in hoeverre zij 'de basis op orde' hebben op het gebied van Bibob en welke stappen zij nog te zetten hebben.

Aan de hand van zes thema's maakten we eerder al een handreiking die gemeenten helpt concrete stappen te zetten om de basis op orde te brengen. In Fryslân zetten we een enquête uit onder alle gemeenten waarmee we inventariseerden hoe zij ervoor staan op deze zes thema's. De uitkomsten van de enquête vormen de basis voor de situatieschets in de quickscan. Wij voegen daar duiding en aanbevelingen aan toe op basis van onze expertise en gesprekken met een vertegenwoordiging van Friese gemeenten, het RIEC Noord-Nederland en de provincie. Alle gemeenten ontvangen de algemene handreiking, een provinciebreed advies gebaseerd op de rode draden uit alle gemeenten én een quickscan met inzicht en advies voor de eigen organisatie.

Wat is het doel van deze quickscan?

De situatieschets biedt een bondig overzicht van hoe de gemeente ervoor staat. Dit overzicht helpt om op ambtelijk en bestuurlijk niveau het goede gesprek te voeren over het belang om de basis op orde te brengen op het gebied van Bibob. In de quickscan beschrijven we ook de belangrijkste aanbevelingen voor de gemeente op basis van de enquêteresultaten. Deze zijn bedoeld om gericht aan de slag te gaan met de implementatie van de handreiking, waarin nog veel meer relevante concrete acties en aanbevelingen staan. Daarnaast helpen de quickscans per gemeente om gelijkenissen en verschillen binnen de regio in beeld te krijgen en op basis daarvan samenwerking te organiseren om de basis op orde te brengen.

Omdat we de situatieschetsen in de quickscans hebben gebaseerd op de informatie die we van gemeenten hebben gekregen, gaan we ervan uit dat het beeld an sich herkenbaar is. De meerwaarde zit daarom vooral in het samenbrengen van het beeld en het daaraan koppelen van ons advies. In de provincie Fryslân zijn rode draden te ontdekken in de knelpunten die gemeenten ervaren; daarom zullen sommige adviezen of elementen ook in de quickscans van meerdere gemeenten terugkomen. We hebben – in lijn met jullie wens – een specifieke, zelfstandig leesbare quickscan per gemeente opgesteld, omdat er ondanks overeenkomsten óók verschillen zijn in situaties en context. Die nuanceverschillen zijn ook terug te zien in de adviezen die we geven.

De context waarin Bibob zich begeeft

Het Bibob-instrument wordt op verschillende manieren bekeken. Enerzijds biedt de Wet Bibob gemeenten een sterk instrument om weerbaar te zijn tegen ondermijnende criminaliteit. Het helpt om een eerlijk ondernemersklimaat te faciliteren en te voorkomen dat overheidsmiddelen worden misbruikt door criminelen. Anderzijds vereist het inzetten van het instrument geheimhouding en levert het soms vertraging op in processen. We horen regelmatig dat dit omschreven wordt als 'het pesten van ondernemers'. Dit gaat in tegen de wens van de overheid om transparant en dienstbaar te zijn richting inwoners en ondernemers. Dit is een begrijpelijk dilemma en we zien dat veel gemeenten het lastig vinden om zich door deze discussie te manoeuvreren. Onderstaande praatplaat helpt om dit gesprek te voeren.

De gemeentelijke Bibob-taak: waarom en hoe?

Deze praatplaat helpt gemeenten om het gesprek te voeren over wat nodig is om de Bibob-taak goed uit te voeren. In dit gesprek verdienen de volgende samenhangende elementen aandacht:

- Waarom voer je de Wet Bibob uit? Wat is het belang en de noodzaak voor de gemeente?
- Hoe voer je het Bibob-werkproces uit? Dit gaat over het oppakken en afhandelen van onderzoeken.
- Hoe organiseer je de Bibob-taak goed? Denk aan de randvoorwaarden om het Bibob-instrument optimaal te kunnen benutten.

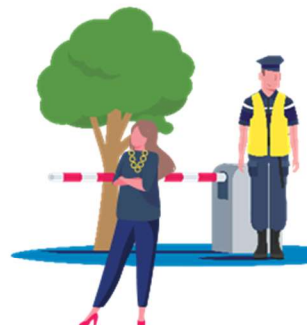
Waarom voer je de wet Bibob uit?

Bewustzijn van de poortwachtersrol

Gemeenten hebben een belangrijke poortwachtersrol in het voorkomen van ondermijnende criminaliteit. De Wet Bibob biedt een krachtig instrument om te voorkomen dat bijvoorbeeld vergunningen, subsidies en overheidsopdrachten worden misbruikt voor criminele doeleinden. Bibob werkt daarbij preventief. Dit vraagt aandacht en bewustwording breed binnen de organisatie: op bestuurlijk niveau, maar ook bij het management en verschillende betrokken afdelingen.

Wil en durf om deze rol te pakken

Het durven pakken van die poortwachtersrol vraagt om: intrinsieke motivatie, helder opdrachtgever-opdrachtnemerschap en eigenaarschap ten aanzien van die rol. Dit geldt niet alleen voor OOV, maar organisatiebreed.

Het Bibob-werkproces uitvoeren

Voorafgaand aan een onderzoek

Doorlopend zorgen voor een goede informatiepositie over relevante ontwikkelingen binnen en buiten de gemeente. Informatie uit bronbestanden én van andere stakeholders, zoals toezichthouders. Het hebben van actueel beleid dat past bij de ambitie en ook wordt uitgevoerd.

Tijdens een onderzoek

Raadplegen verschillende bronnen, waaronder bronbestanden en relevante stakeholders binnen de gemeente. Het wegen van de verworven informatie.

Besluitvorming

Welke knelpunten en dilemma's kom je tegen? Hoe ga je daarmee om? Bijv. tegenstrijdige belangen, besluit niet conform advies. Handelingsbekwaamheid als 'het spannend wordt'.

Na een onderzoek en besluit

Toezicht en handhaving: controleren of ook gehandeld wordt conform het besluit en daarin gestelde voorwaarden. De uitkomst draagt bij aan de informatiepositie en is input voor de strategie.

De Bibob-taak goed organiseren

Handreiking 'de basis op orde'

Gemeenten ervaren verschillende uitdagingen bij de uitvoering van de Wet Bibob. Het ontbreekt vaak aan capaciteit, middelen, kennis en expertise om onderzoeken goed uit te voeren en de taak te integreren in bestaande processen. De handreiking laat zien welke randvoorwaarden gemeenten moeten organiseren om hun basis op orde te hebben en welke stappen ze daarin kunnen zetten.

Zelf de basis op orde organiseren

Bibob zal altijd aandacht vragen in de eigen organisatie. Denk aan zorgen voor voldoende draagvlak en aandacht voor Bibob, het beschikbaar houden van capaciteit en financiële middelen. Hierin hebben gemeenten individueel iets te doen. Het lukt gemeenten niet altijd om dit zelfstandig te (blijven) organiseren. Daarom is het belangrijk om ook te kijken hoe je hier als gemeenten samen in kunt optrekken.

Samen de basis op orde organiseren

Veel gemeenten lopen tegen dezelfde knelpunten aan waardoor ze hun basis niet (volledig) zelfstandig kunnen organiseren. Samenwerking met andere gemeenten kan een deel van de oplossing voor die knelpunten zijn. Enerzijds door te leren van elkaar, anderzijds door de krachten te bundelen en zaken daadwerkelijk samen te gaan organiseren. Gemeentelijke Bibob-samenwerking kan in verschillende vormen: van enkel kennisdeling tot gezamenlijk capaciteit organiseren in een gedeeld Bibob-team.

Bibob in de gemeente Waadhoeke

Advies in het kort

De gemeente Waadhoeke heeft eerste stappen gezet om de Bibob-basis op orde te krijgen. Er komt een Bibob-adviseur, er wordt aan het beleid gewerkt en de urgentie wordt bij sommige managers en de burgemeester gevoeld. Wel is er op dit moment echt te weinig capaciteit om de ambities op het gebied van Bibob waar te maken. De grootste prioriteit zou het inregelen van capaciteit voor Bibob-coördinatie moeten zijn. Daarnaast is het heel belangrijk om te zorgen voor in ieder geval één medewerker die Bibob-onderzoeken gaat uitvoeren. Draagvlak creëren voor meer capaciteit vergt bewustwording over het belang van Bibob bij de juiste mensen. We adviseren om qua bewustwording de focus voor nu te leggen op het bestuur, en later ook op de rest van de organisatie. Monitor de uitvoering van het beleid en de knelpunten op capaciteit die zich daarin voordoen. Daarmee creëer je een stevig verhaal richting het bestuur over het belang van de inzet op Bibob en wat daar eventueel (nog meer) voor nodig is.

Bewustwording en draagvlak bij bestuur en organisatie

Gebruik slimme momenten voor bewustwording en zet structurele herhaling in om bewustzijn te behouden.

Sinds een aantal maanden zetten twee collega's actief in op het goed organiseren van de Bibob-taak. Zij werken onder meer aan bewustwording van het belang van Bibob, die in de verschillende lagen van de organisatie (ambtelijk, management, bestuurlijk) nog erg laag is. Daardoor is het moeilijk om Bibob voor de volledige reikwijdte van het beleid in te zetten omdat daarvoor bewustwording bij andere afdelingen noodzakelijk is. Bepaalde managers zijn al meer betrokken bij en bewust van de Bibob-taak, bijvoorbeeld vanuit VTH. Voor andere relevante afdelingen – denk aan vastgoed, subsidies en aanbestedingen – is dat minder het geval. Het feit dat de burgemeester zich bewust is van het belang van Bibob is belangrijk in het creëren van draagvlak. Zowel binnen het college als de ambtelijke organisatie. Grijp logische momenten zoals het updaten van het beleid of het aanhaken op actualiteiten en (wets)wijzigingen aan om bewustwording te creëren, zoals het presenteren aan vakafdelingen maar ook in collegevergaderingen of anderszins relevante overleggen. Zorg daarnaast dat het thema structureel (bijvoorbeeld een aantal keer per jaar) terugkomt in verschillende gremia. Dit kan (een korte) voorlichting in overleggen zijn, maar ook casusbesprekingen of kennissessies en trainingen (van het RIEC of intern) voor de ambtelijke organisatie. Het helpt om dit vast te leggen in een uitvoeringsplan (UVP) van team OOV zodat structurele inzet op bewustwording is geborgd.

Zet bestaande onderzoeken en informatie in.

Gebruik bijvoorbeeld het onderzoek van Tops en van der Torre naar ondermijning in Fryslân uit 2024 als haakje om Bibob onder de aandacht te brengen. Als er actuele informatiebeelden of weerbaarheidsscans vanuit het RIEC beschikbaar zijn, kunnen deze ook als objectieve onderbouwing worden gebruikt.

Zet het PVA Ondermijning 2025-2028 strategisch in als ondersteuning voor het werken aan Bibob.

Een mooie stap die de gemeente Waadhoeke zet is het plan van aanpak Ondermijning 2025-2028 waarin de gemeente kenbaar maakt Bibob structureel te willen toepassen en verbeteren. Hiervoor wordt ook een Bibob-adviseur geworven die met daarvoor toegekende capaciteit structureel met deze ontwikkeling aan de slag kan, een belangrijke stap in de borging van de Bibob-taak. Ook evaluatie van de toepassing van Bibob is hier onderdeel van. Grijp in de komende jaren ook steeds terug naar de afspraken uit dit plan om de Bibob-inzet en -activiteiten te onderbouwen en de organisatie daarop aanspreekbaar te houden.

Beleid en besluitvorming

Zorg voor periodieke evaluatie van het (nieuwe) beleid om het actueel te houden en controle te houden over de effectiviteit in de toepassing.

Het Bibob-beleid van de gemeente is in 2019 voor het laatst geactualiseerd en is daarmee op dit moment niet actueel. De Bibob-adviseur is nog niet geworven, waardoor de medewerkers van OOV nu het beleid actualiseren. De verwachting is dat het beleid einde 2025 wordt vastgesteld. De toekomstige Bibob-adviseur kan jaarlijkse evaluatie van het beleid organiseren; zowel op actualiteit als op het verloop van de toepassing. Ook hier zit een mooi bewustwordingselement in. Een format met hulpvragen voor een evaluatie is te vinden op het KPO.

Maak de ontwikkeling behapbaar door focus aan te brengen en samenwerking op te zoeken.

De gemeente heeft goed in beeld welke toepassingsmogelijkheden relevant zijn voor de lokale context. Bijvoorbeeld diverse vergunningen en ontheffingen, aanbestedingen, vastgoedtransacties en omgevingsvergunningen (voor bouw). Met weinig expertise en ervaring in de gemeente zullen deze categorieën niet direct allemaal toegepast kunnen worden. Het is daarom raadzaam om afspraken te maken om dit in stappen te ontwikkelen, bijvoorbeeld in een uitvoeringsplan. Ook in samenwerking met andere gemeenten is nog winst te behalen. Heeft een andere gemeente bijvoorbeeld al veel ervaring met omgevingsvergunningen? Wissel daar dan ervaringen mee uit. Afspreken met één of meer andere gemeenten om focusthema's te verdelen en daarover kennis en ervaring te delen is ook een goede stap om de ontwikkeling praktisch en haalbaar te maken.

Capaciteit en expertise

Organiseer naast coördinerende taken ook genoeg capaciteit voor het uitvoeren van onderzoek.

Momenteel is er nog geen vastgelegde capaciteit voor Bibob. Twee collega's van OOV houden zich wel 1 à 2 uur per week bezig met taken rondom de basis op orde. Er zijn geen Bibob-onderzoekers. De collega's van vergunningen gebruiken een verkorte Bibob-vragenlijst, maar die geeft niet genoeg informatie voor een volwaardig Bibob-onderzoek. Het is niet duidelijk of de Bibob-adviseur ook onderzoeken uit zal voeren, maar wel dat er meer capaciteit voor onderzoek nodig is. Er worden momenteel nauwelijks onderzoeken uitgevoerd en een belangrijke reden daarvoor is het gebrek aan capaciteit. Een taak voor een Bibob-adviseur is monitoren hoeveel uren er in de praktijk nodig blijken voor Bibob-ontwikkeling en -onderzoek. Zo kan een verzoek om extra capaciteit onderbouwd worden. Extra capaciteit hoeft niet altijd uit nieuwe medewerkers of een losstaande functie te komen. Dat is wellicht ook (op de korte termijn) niet haalbaar. Wel belangrijk is een duidelijke taakomschrijving van een Bibob-onderzoeker en een afgesproken aantal uren dat een medewerker hieraan kan besteden. Als meer capaciteit organiseren echt niet lukt, is het essentieel om hierin met één of meer andere gemeenten samen op te trekken.

Ontwikkel expertise structureel en gericht (stapsgewijs).

In de afgelopen jaren zijn er geen Bibob-onderzoeken uitgevoerd in de gemeente, wat betekent dat er nog geen expertise is opgedaan met het uitvoeren van onderzoek (op specifieke thema's). Ervaring opdoen is een belangrijk onderdeel in het ontwikkelen van expertise en ook het volgen van het PVA Ondernijning helpt om de expertise te ontwikkelen. Daarin is al opgenomen dat er meer en structureel getraind wordt op Bibob. Dat is een begin. Sluit daarin ook waar mogelijk aan bij wat het RIEC aanbiedt en trek eventueel op met andere gemeenten om cursussen en trainingen gezamenlijk te organiseren. We adviseren om dit ook stapsgewijs aan te pakken; niet alles hoeft nu. Begin bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van expertise op een thema dat in de gemeente Waadhoeke het meest relevant is. Bijvoorbeeld omdat er problematiek om heerst of omdat er veel vergunningen op worden aangevraagd.

Niet-actueel
beleid uit 2019

- Herziening beleid op de planning
- Geen Bibob-coördinator
- Twee collega's besteden tijd aan bewustwording (komt 'erbij')

Processen en werkafspraken

Beleg het ontwikkelen en evalueren van het Bibob-werkproces (bij de Bibob-adviseur).

Er is geen Bibob-werkproces omschreven. Zonder duidelijk omschreven werkproces is eenduidig werken en proceskennis overdragen ingewikkelder, zeker als er niet zo vaak onderzoeken plaatsvinden. In de handreiking staan elementen om op te nemen in een werkproces en ook het RIEC-LIEC heeft een modelwerkproces ontwikkeld. Ook buurgemeenten kunnen hierover hun kennis met elkaar delen. Het slim benutten van deze kennis is behulpzaam om de taak eenvoudiger en minder tijdsintensief te maken. We raden aan om periodieke (bijvoorbeeld jaarlijkse) evaluatie ook bij de Bibob-adviseur te beleggen zodat het up-to-date en passend blijft bij de werkelijkheid en (wellicht veranderende) context.

Gebruik het maken en laten aansluiten van werkprocessen voor meer samenwerking en bewustwording.

Er is – onder meer door het ontbreken van werkprocessen – nu weinig bewustwording bij of contact met andere afdelingen. Juist medewerkers bij afdelingen als vastgoed, inkoop en vergunningverlening kunnen belangrijke signalen opvangen dat een Bibob-toets mogelijk of nodig is. Ook kunnen zij mogelijk zelfs (delen van) het onderzoek uitvoeren vanuit hun vakkennis. Een duidelijk werkproces draagt bij in de communicatie naar andere afdelingen over wat Bibob-medewerkers doen en hoe dat inhaakt op andere werkprocessen. Aanbeveling is om bij het opstellen en afstemmen van een werkproces ook collega's van andere vakafdelingen te betrekken om bewustwording en eigenaarschap te creëren.

Informatiesystemen en dossiervorming

Laat dossiervorming meegroeien met het uitvoeren van Bibob-onderzoek en de ontwikkelingen daarin.

Er is geen vaste structuur of vast systeem waarin de gemeente Bibob-dossiers vastlegt. Dat is logisch te verklaren door de minimale hoeveelheid Bibob-onderzoek die tot nu toe wordt gedaan. Dit wordt wel een probleem als de doorloop van Bibob-onderzoeken gaat stijgen door de ontwikkelingen die plaatsvinden op dit gebied. Het heeft niet de hoogste prioriteit, maar we bevelen wel aan om dit zorgvuldig in te richten. Een typische taak voor een Bibob-coördinator. Het standaard zaakstelsel gebruiken is een goed idee (zeker voor efficiëntieredenen), zolang er een standaard manier van werken is en de documenten goed beveiligd zijn door het inregelen van bevoegdheden in het systeem. Met een vaste manier van werken is het proces ook minder afhankelijk van één persoon en kan een betrokken collega onderzoek makkelijk oppakken wanneer dat nodig is. Benut hier ook de kennis van hoe andere gemeenten dit hebben ontwikkeld en ingeregeld.

Onderzoek en benut het bredere scala aan mogelijkheden om informatie uit te wisselen.

Momenteel wordt er sporadisch informatie opgevraagd van bijvoorbeeld het RIEC of Justis, maar ook met andere organisaties kan informatie uitgewisseld worden en de tipbevoegdheid kan goed werken tussen gemeenten. We zien bij veel gemeenten dat de uitdaging qua informatie-uitwisseling in de privacy wet- en regelgeving zit. Organisaties benutten het uitwisselen van informatie nauwelijks, uit angst de regels te overtreden. Daarom raden we aan om met andere Friese gemeenten te gaan toetsen of die handelingsverlegenheid hier ook een rol speelt. Het RIEC kan mogelijk ondersteunen door kaders aan te rijken voor gegevensdeling of door het organiseren van voorlichtingssessies.

Regionale afstemming en samenwerking

Zoek logische gremia om samenwerking met andere gemeenten te verkennen en in te zetten.

Het aanstaande nieuwe Bibob-beleid van de gemeente is opgesteld volgens de Friese norm en daarmee regionaal afgestemd. Maar de gemeente Waadhoeke staat ook positief tegenover meer samenwerking in de regio. Weinig Friese gemeenten weten echter van elkáár of zij openstaan voor samenwerking. Uit de enquête blijkt dat de meeste gemeenten wel openstaan voor enige vorm van samenwerking. Maar dit is een belangrijk punt om verder te onderzoeken binnen bijvoorbeeld het Bibob-netwerk Fryslân of via de werkgroep Bibob van de Friese Norm. Het aanstellen van een gezamenlijke Bibob-coördinator en gezamenlijke trainingen en casuoverleggen organiseren worden door de gemeente Waadhoeke in ieder geval genoemd als eerste mogelijkheden tot samenwerking. Dit zijn mooie stappen waarin (kleine en middelgrote) gemeenten elkaar kunnen helpen met het op orde brengen van de basis. Sommige zaken zijn niet haalbaar om individueel

in te regelen, maar in samenwerking wel. Een manier om dit op te pakken met buurgemeenten is bijvoorbeeld via de regiodeal met gemeenten Leeuwarden en Harlingen onder de programmapijler ondermijning.

Zoek naast samenwerking voor nu ook naar samenwerking voor de toekomst.

Sommige activiteiten, zoals het organiseren van gezamenlijke trainingen, kunnen meteen worden opgepakt. Ook de mogelijkheden voor het organiseren van meer capaciteit zijn het waard om te verkennen met (een aantal) gemeenten in de regio. Al is er nu weinig capaciteit beschikbaar, het onderzoeken van samenwerking kan daarin perspectief bieden. In samenhang met het onderzoek naar Bibob de basis op orde wordt al nagedacht over samenwerking in de toekomst met de provincie in een trekkende rol, dus daar is al een opening om dit verder gezamenlijk te verkennen.

Contact

---

hiemstraendevries.nl

Bezoekadres

Stadsplateau 4

3521 AZ Utrecht

Contactgegevens

030 252 37 77

info@hiemstraendevries.nl

HIEMSTRA DE VRIES